

EUROPOS SĄJUNGOS VALSTYBIŲ NARIŲ TARPUSAVIO GINČAI IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMO JURISDIKCIJA

Inga Daukšienė

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Konstitucinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4546
Elektroninis paštas dauksiene@mruni.eu

Pateikta 2011 m. lapkričio 10 d., parengta spausdinti 2011 m. gruodžio 19 d.

Anotacija. Straipsnyje siekiama atsakyti į klausimą, ar Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi išimtinę jurisdikciją pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 344 straipsnį spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus, kurie paremti tarptautinės sutarties, kurios šalis yra ir Europos Sąjunga, nuostatomis. Ši problema ypač aktuali, jei tokia tarptautinė sutartis numato savarankiškas ginčų sprendimo institucijas. Pagal nusistovėjusią Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, Europos Sąjungos sudarytos tarptautinės sutartys yra integrali Europos Sąjungos teisės dalis. Iš šios nuostatos aiškėja, kad, siekiant užtikrinti vienodą Europos Sąjungos teisės aiškinimą ir taikymą visoje Europos Sąjungos erdvėje, išimtiniai įgaliojimai aiškinti tokių tarptautinių sutarčių nuostatas turėtų būti suteikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui. Tačiau kyla klausimas, ar tokia plati Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija būtų suderinama su valstybių teise laisvai pasirinkti ginčų sprendimo priemones bei ar nebūtų pernelyg apribota tarptautinių teismų jurisdikcija.

Reikšminiai žodžiai: Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išimtinė jurisdikcija, Europos Sąjungos valstybių narių ginčų sprendimas, Europos Sąjungos tarptautinės sutartys, *Mox Plant* byla.

Ivadas

Pastarieji dešimtmečiai rodo, kad Europos Sąjungos (toliau tekste – ES arba Sąjunga) vaidmuo tarptautinėje erdvėje tampa vis ryškesnis. Tai kelia naujų ne tik teorinio, bet ir praktinio pobūdžio problemų. Viena iš jų – Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT arba Teismas) ir tarptautinių teismų jurisdikcijos atskyrimo ir susikirtimo galimybė.

Tarptautinėse sutartyse dažnai nustatomos teisminės ginčų sprendimo priemonės (arbitražinis ar teisminis ginčų nagrinėjimas) ir tuo tikslu įsteigiamos tarptautinės ginčų sprendimo institucijos. Jeigu prie tokios tarptautinės sutarties yra prisijungusi Europos Sąjunga, kyla klausimas, ar valstybės narės tarpusavio ginčus, kurie remiasi tarptautinės sutarties nuostatomis, turėtų spręsti ESTT, ar pagal tokį susitarimą įsteigtas tarptautinis teismas. Problema šiuo atveju iš esmės yra susijusi su vadinamosiomis mišriomis tarptautinėmis sutartimis, kurių šalys yra ES, valstybės narės ir kitos valstybės.

Pagal nusistovėjusią ESTT praktiką, ES sudarytos tarptautinės sutartys yra integrali Sąjungos teisės dalis¹. Vadovaujantis šia nuostata, siekiant užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą ir taikymą visoje ES erdvėje, išimtiniai įgaliojimai aiškinti tokių tarptautinių sutarčių nuostatas turėtų būti suteikti ESTT. Tai reikštų, kad valstybės narės kiekvieną tarpusavio ginčą, susijusį su tokios tarptautinės sutarties nuostatomis, turėtų spręsti ESTT. Priešingu atveju būtų pažeista ESTT išimtinė jurisdikcija pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo² (toliau tekste – SESV) 344 straipsnį, kuris suteikia Teismui išimtinę jurisdikciją spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus dėl Sąjungos teisės aiškinimo ar taikymo. Tačiau kyla klausimas, ar tokia nuostata būtų suderinama su tarptautinės teisės garantuojama valstybių teise laisvai pasirinkti ginčų sprendimo priemones, numatytas tarptautinėje sutartyje, bei ar nebūtų pernelyg apribota tarptautinių teismų jurisdikcija. Pažymėtina, kad, tarptautinės teisės požiūriu, valstybių narių tarpusavio ginčų sprendimas tarptautiniame teisme, įsteigtame tarptautine sutartimi, būtų teisėtas. Tačiau pagal ES teisę tai gali būti traktuotinas kaip išimtinės ESTT kompetencijos pagal SESV 344 straipsnį pažeidimas. Taigi, ši problema aiškiai iliustruoja tarptautinės ir ES teisinų sistemų neišvengiamą sąveiką bei galimą susikirtimą.

Šiame darbe siekiama atsakyti į klausimą, ar ESTT turi išimtinę jurisdikciją spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus, kurie paremti tarptautinės sutarties, kurios šalis yra ir ES, nuostatomis. Šiuo tikslu pirmiausia analizuojamas SESV 344 straipsnis, iš kurio yra išvedama ESTT išimtinė jurisdikcija spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus dėl Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo. Antroje darbo dalyje keliamas uždavinys nustatyti, kokia yra tarptautinių sutarčių vieta ES teisinėje sistemoje, o trečioje – iširti ESTT praktiką dėl jo jurisdikcijos aiškinti tarptautinių sutarčių nuostatas. Pažymėtina, kad pirmiausia analizuojama teismo praktika, kuri atspindi nacionalinių teismų ir ESTT jurisdikcijos atribojimo klausimą. Trečioje dalyje pereinama prie ESTT ir tarptautinių teismų jurisdikcijos atribojimo problemos. Šiuo tikslu išsamiai analizuojamas ESTT sprendimas

1 Byla 181/73, *Haegeman v. Belgian State* [1974] ECR 449, paras 5, 6.

2 Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. OL C 83, 2010, p. 1–329.

Mox Plant byloje³, kurioje Teismas pirmą kartą turėjo galimybę tiesiogiai pasisakyti dėl savo jurisdikcijos spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus, paremtus mišrios tarptautinės sutarties nuostatomis. Straipsnio pabaigoje pateikiamas ESTT jurisprudencijos vertinimas bei formuojamas savarankiškas požiūris į tarptautinių teismų jurisdikcijos konflikto problemą.

Siekiant nurodyto tikslo, pasitelkiami loginis, analizės ir lyginamasis tyrimo metodai.

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išimtinė jurisdikcija pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 344 straipsnį

SESV 344 straipsnis (buvęs EB sutarties 292 str.) nustato, kad „*Valstybės narės įsipareigoja ginčų dėl Sutarčių aiškinimo ar taikymo nespřesti kitais būdais, nei nustatyta Sutartyse.*“ SESV 259 straipsnyje numatyta, kad valstybė narė, kuri mano, kad kita valstybė narė nevykdė kokios nors pareigos pagal Sutartį, prieš tai informavusi Europos Komisiją, gali kreiptis į ESTT. Kadangi šiuo atveju valstybėms narėms nesuteikta teisė pasirinkti kitą ginčų sprendimo instituciją, jų tarpusavio ginčai, susiję su ES teisės aiškinimu ir taikymu, patenka į išimtinę ESTT jurisdikciją⁴. Pažymėtina, kad ESTT turi išimtinę jurisdikciją aiškinti tiek ES pirminės, tiek antrinės teisės nuostatas⁵.

Išimtinės jurisdikcijos ESTT suteikimas pirmiausia remiasi siekiu užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą ir taikymą. Todėl valstybės narės negali tarpusavio ginčų, kylančių iš įsipareigojimų pagal ES sutartį, spręsti nei kituose tarptautiniuose, nei nacionaliniuose teismuose. Nustatant išimtinę teismo jurisdikciją pagal SESV 344 straipsnį buvo atsižvelgta į tai, kad valstybės narės, steigdamos Europos Bendrijas, buvo prisiėmusios tarptautinius įsipareigojimus dėl ginčų sprendimo kitose tarptautinėse ginčų sprendimo institucijose. Taip pat šia norma buvo siekiama išvengti atvejų, kai Tarptautiniam Teisingumo Teismui būtų suteikta jurisdikcija nagrinėti ginčus tarp valstybių narių, kurios tokią teismo jurisdikciją pripažino pagal specialų valstybių susitarimą arba pagal pareiškimą dėl Teismo privalomos jurisdikcijos pripažinimo⁶.

Taigi, SESV 344 straipsnio tikslas ir prasmė yra užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą ir garantuoti ES teisės viršenybę. Tinkamiausias kelias to pasiekti – suteikti išimtinį įgaliojimą aiškinti ES teisės normas ESTT⁷. Taip pat reikėtų pabrėžti, kad ESTT yra nuolatinis teismas, kuris užtikrina ES teisės jurisprudencijos tęstinumą, taip pat specializuojasi ES teisėje, kuri, kaip žinoma, yra savita ir skiriasi nuo tarptautinės teisės⁸. Galiausiai reikėtų atkreipti dėmesį, kad ESTT egzistuoja procesiniai ypatumai,

3 Byla C-459/03, *Commission v. Ireland* [2006] ECR I-4635.

4 Lock, T. *Das Verhältnis zwischen dem EuGH und internationalen Gerichten*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010, p. 155.

5 Becker, U.; Schwarze, J., et al. *EU- Kommentar*. 2 Aufl. Baden-Baden, 2008, 292 str., para 2.

6 Lock, T., *supra* note 4, p. 156.

7 *Ibid.*

8 *Ibid.*

kurie nėra būdingi kitiems tarptautiniams teismams, ypač Tarptautiniam Teisingumo Teismui. Pavyzdžiui, procese dėl Sutarties pažeidimo, pagal SESV 258 straipsnį arba 259 straipsnį, būtinas Europos Komisijos dalyvavimas, taip pat numatytas ikiteisminis procesas pagal SESV 258 straipsnį. Kitas proceso ESTT ypatumas yra tas, kad, siekiant užtikrinti teismo sprendimo vykdymą, yra numatyta galimybė skirti valstybei narei piniginę baudą⁹. Galiausiai kituose tarptautiniuose teismuose nėra generalinių advokatų, kurių pareiga, kaip numatyta SESV 252 straipsnio 2 dalyje, nešališkai ir nepriklausomai teikti teismui motyvuotą išvadą.

Valstybių narių pareiga naudotis Sąjungos teismų sistema ir taip nepažeisti išimtinės ESTT jurisdikcijos taip pat yra suprantama kaip lojalumo Sąjungai išraiška, išplaukianti iš Europos Sąjungos sutarties 4 straipsnio 3 dalies (buvęs EB sutarties 10 str.)¹⁰.

ESTT pozicija dėl jo išimtinės jurisdikcijos pagal SESV 344 straipsnį pirmą kartą išreikšta Nuomonėje 1/91 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“ (toliau tekste – Nuomonė 1/91)¹¹, kurioje Teismas, Europos Komisijos prašymu, pasisakė dėl teisminės kontrolės sistemos, kurią siūloma nustatyti minėto susitarimo projektu, suderinamumo su Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartimi (toliau tekste – EEB sutartis). Pagal susitarimo projektą buvo numatyta įsteigti nepriklausomą Europos ekonominės erdvės teismą (toliau tekste – EEE teismas), kompetentingą spręsti Susitariančiųjų Šalių ginčus. Pati sąvoka „Susitariančiosios Šalys“ apima Bendriją ir jos valstybes nares, arba Bendriją, arba valstybes nares. Kurią galimybę iš trijų pasirinkti, EEE teismas turėtų spręsti kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgdamas į atitinkamas susitarimo nuostatas ir atitinkamą Bendrijos ir valstybių narių kompetenciją pagal EEB sutartį¹². EEE teismui būtų suteikta kompetencija spręsti ne tik dėl susitarimo nuostatų aiškinimo, bet ir dėl kompetencijos pasidalijimo pagal EEB sutartį. EEE teismas tokiu atveju susidurtų su EEB sutarties aiškinimu, o tai, anot ESTT, gali pažeisti Sutartyse įtvirtintą įgaliojimų paskirstymą ir Bendrijos teisinės sistemos savarankiškumą¹³. Kadangi pagal Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnį (buvęs EB sutarties 220 str.) ESTT privalo užtikrinti ES teisės laikymąsi, iš to išplaukia jo išimtinė jurisdikcija, kurią patvirtina SESV 344 straipsnis. Todėl EEE teismui suteikimas kompetencijos aiškinti Sąjungos teisės nuostatas nėra suderinamas su ES teise. Teismui pagrindžiant tokią poziciją, SESV 344 straipsnis neturėjo lemiamos reikšmės, kadangi ši norma taikoma tik ES valstybių narių ginčams. Todėl ji paminėta tik norint patvirtinti jau suformuluotą teismo poziciją.

Kitoje Nuomonėje 1/92 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“ (toliau tekste – Nuomonė 1/92)¹⁴ ESTT, įvertinęs susitarimo pakeitimus, padarytus atsižvel-

9 Žr. SESV 260 straipsnį.

10 Byla C-459/03, *supra* note 3, para 169.

11 ETT nuomonė 1/91 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“. [1991] ECR I-6079.

12 *Ibid.*, para 34.

13 *Ibid.*, para 35.

14 ETT nuomonė 1/92 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“. [1992] ECR I-2821.

giant į Nuomonėje 1/91 nurodytus prieštaravimus ES teisei, neįžvelgė pavojaus ES teisės autonomijai. Pagal pakeistą Europos ekonominės erdvės susitarimą¹⁵ (toliau tekstas – EEE susitarimas), EEE Jungtinis komitetas saistomas ESTT jurisprudencijoje pateiktu ES teisės normų aiškinimu tiek, kiek tokios normos yra tapačios EEE susitarimo nuostatomis¹⁶. Taip pat numatyta galimybė Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių nacionaliniams teismams kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo, prašant išaiškinti ES teisei tapačias EEE taisykles¹⁷. Taigi, pagal aktualią EEE susitarimo redakciją, neky-la pavojus pažeisti ESTT suteiktą ES teisės aiškinimo monopoliją.

Abi šios ESTT nuomonės išsamiai neatskleidžia valstybių narių tarpusavio ginčų problematikos. Pirmiausia tai pasakytina apie situacijas, kai valstybių narių ginčas remiasi tarptautinės sutarties, prie kurios yra prisijungusi ir ES, nuostatomis. Tokiu atveju kyla klausimas, ar ESTT, atsižvelgiant į SESV 344 straipsnį, išlaiko išimtinę jurisdikciją spręsti tokį valstybių narių ginčą. Ypač tai aktualu, kai tokia tarptautinė sutartis numato savarankišką ginčų sprendimo mechanizmą.

2. Tarptautinių sutarčių vieta Europos Sąjungos teisinėje sistemoje

Pagal SESV 216 straipsnio 2 dalį, Sąjungos sudaryti susitarimai yra privalomi Sąjungos institucijoms ir valstybėms narėms. Ši norma atspindi tarptautinės teisės principą – *pacta sunt servanda*, įtvirtintą 1969 m. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 26 straipsnyje¹⁸. *Pacta sunt servanda* principo taikymas, pagal SESV 216 straipsnio 2 dalį, išplečiamas valstybių narių atžvilgiu, t. y. ES sudarytos sutartys sukuria įsipareigojimus ir jos valstybėms narėms. Tarptautinių sutarčių vieta ES teisinėje sistemoje atskleista ESTT jurisprudencijoje. Pagal ESTT *Haegeman* jurisprudenciją¹⁹, įsigaliojusios Europos Sąjungos sudarytos tarptautinės sutartys sudaro neatskiriama Sąjungos teisės dalį. Sąjungos sudaryti susitarimai turi viršenybę Sąjungos antrinės teisės aktų atžvilgiu²⁰. Iš to plaukia, kad Sąjungos antrinės teisės akto galiojimas gali būti paveiktas dėl jo nesuderinamumo su tokiomis tarptautinės teisės normomis. ESTT, tikrindamas atitinkamo Sąjungos antrinės teisės akto galiojimą, vadovaujasi dviem sąlygomis. Pirmą, Sąjungai šios tarptautinės teisės normos turi būti privalomos²¹. Antroji sąlyga yra sutarties pobūdis ir bendra struktūra bei jos nuostatų besąlygiškumas ir pakankamas tikslumas²². Susitarimo tikslas ir pobūdis, jame nustatytas aiškus ir tikslus įpareigoji-

15 Europos ekonominės erdvės susitarimas. OL L 1, 1994, p. 572–605.

16 Žr.: EEE susitarimo 3 skyrius, ypač 105 str., 111 str.

17 Žr.: EEE susitarimo protokolą Nr. 34 dėl ELPA valstybių teismų galimybės prašyti, kad Europos Bendrijų Teisingumo Teismas priimtų sprendimą dėl EEE taisyklių, kurios atitinka EB taisykles, išaiškinimo.

18 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 13-480.

19 Byla 181/73, *supra* note 1, para 5, 6.

20 Byla C-344/04, *IATA ir ELFAA* [2006] Rink. I-403, para 35.

21 Byla 21-24/72, *International Fruit Company NV v. Produkenschap voor Groenten en Fruit* [1972] ECR I-1219, para 7.

22 Žr.: Byla C-344/04, *supra* note 21, para 39.

mas, kurio vykdymas arba veikimas nepriklauso nuo vėlesnio akto priėmimo, taip pat yra lemiami, sprendžiant tarptautinės sutarties normų tiesioginio veikimo klausimą²³.

3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija aiškinti Sąjungos sudarytų tarptautinių sutarčių nuostatas

Įsigaliojusios Europos Sąjungos sudarytos tarptautinės sutartys sudaro neatskiriama Sąjungos teisės dalį. Tai reiškia, kad ESTT turi kompetenciją aiškinti tokių sutarčių nuostatas ir priimti sprendimą tuo atveju, jei valstybės narės nevykdo savo įsipareigojimų pagal tokias nuostatas²⁴.

Vis dėlto, vadovaujantis ESTT praktika, negalima daryti išvados, kad visos ES sudarytų tarptautinių sutarčių nuostatos savaime patenka į ESTT jurisdikciją. Šiuo aspektu esminė problema kyla dėl vadinamųjų mišrių sutarčių (angl. *Mixed agreements*), kurių narėmis yra ES, ES valstybės narės bei valstybės, kurios nėra ES narės. Mišrūs susitarimai Sąjungos teisės sistemoje turi tokį patį statusą kaip ir kiti Sąjungos vardu sudaryti susitarimai tiek, kiek jų nuostatos patenka į Sąjungos kompetencijos sritį²⁵. Tai reiškia, kad jei sutarties nuostata priskirtina išimtinai valstybių narių kompetencijai, ESTT jurisdikcija tokios nuostatos atžvilgiu būtų paneigta. Todėl, analizuodami ESTT jurisdikciją tokių sutarčių atžvilgiu, susiduriame su klausimu, ar atitinkamos sutarties nuostatos patenka į ES kompetenciją bei ar Sąjungos kompetencija tų nuostatų atžvilgiu yra išimtinė, ar pasidalijamoji.

ES ir valstybių narių kompetencijos pasidalijimo klausimą gali padėti išspręsti ES ir valstybių narių susitarimas dėl vidinės kompetencijos pasiskirstymo, kuris pridedamas kaip priedas prie mišrios sutarties. Tokiu atveju ES ir valstybės narės įsipareigoja tik pagal joms priskirtos kompetencijos nuostatas²⁶. Jei nėra kompetencijos pasiskirstymo nuostatų, tai, tarptautinės teisės požiūriu, tiek valstybės narės, tiek ES yra įpareigotos pagal visas sutarties nuostatas. Priešingu atveju trečiosioms sutarties šalims galėtų kilti sunkumų, nustatant, kas už ką yra atsakingas. Beje, tokia praktika atitinka ir 1969 m. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 46 straipsnio 1 dalyje nustatytą taisyklę, pagal kurią valstybė, siekdama, kad jos sutikimas laikyti sutartį įpareigojančia būtų pripažintas negaliojančiu, negali remtis tuo, kad sutikimas buvo išreikštas pažeidžiant jos vidaus teisės nuostatą dėl įgaliojimų sudaryti sutartis. Ši taisyklė galėtų būti pritaikyta ir viršnacionalinei organizacijai, ir tokiu atveju ES negalėtų remtis vidinės kompetencijos nebuvimu įsipareigoti pagal tam tikras sutarties nuostatas²⁷.

23 Žr., pavyzdžiui, Byla C-265/03, *Simutenkov v. Ministerio de Educación y Cultura* [2005] Rink. I-2579, para 21; Byla C-372/06, *Asda Stores v. Commissioners of Her Majesty's Revenue and Customs* [2007] Rink. I-11223, para 82.

24 ETT nuomonė 1/91, *supra* note 11, para 38.

25 Byla 12/86, *Demirel v. Schwaebisch Gmuend* [1987] ECR 3719, para 9.

26 ETT nuomonė 2/00 (Kartachenos protokolas (Cartagena Protocol) [2001] ECR I-9713, para 16.

27 Lock, T., *supra* note 4, p. 156.

Nagrinėjant, ar Sąjungos įgaliojimai yra išimtiniai, ar pasidalijamieji, iki Lisabonos sutarties, įsigaliojusios 2009 m. gruodžio 1 d., buvo aktuali ESTT nustatyta vadinamoji *AETR* taisyklė²⁸. Pagal šią taisyklę, Bendrija įgyja išimtinę išorės kompetenciją, nustatydama vidaus taisykles. Tokiu atveju valstybių narių išorės kompetencija yra apribojama, kadangi jos negali priimti jokių tarptautinių įsipareigojimų, kurie galėtų paveikti tokias Bendrijos taisykles²⁹. Taip atsirado teismo praktika, pagal kurią Bendrijos teisės aktų buvimas tapo lemiamu kriterijumi nustatant Teisingumo Teismo jurisdikciją aiškinti mišrias tarptautines sutartis.

Lisabonos sutartimi buvo siekiama įnešti daugiau aiškumo ES ir valstybių narių kompetencijos pasidalijimo srityje, todėl SESV I antraštinėje dalyje buvo įtvirtintos ES kompetencijos kategorijos bei prie jų nustatytas baigtinis sąrašas kompetencijos sričių. Taigi, neabejotina, kad Sąjunga prisiėmė išimtinis įsipareigojimus pagal mišraus susitarimo nuostatą, kai ta nuostata taikoma klausimams, patenkančiams į Sąjungos išimtinę kompetenciją pagal SESV 3 straipsnį. Klausimas darosi sudėtingesnis, kai mišraus susitarimo nuostata patenka į pasidalijamosios kompetencijos sritį pagal SESV 4 straipsnį.

ESTT jurisprudencija dėl jo jurisdikcijos aiškinti Sąjungos sudarytų tarptautinių sutarčių nuostatas daugiausia plėtotą vadovaujantis prejudiciniu sprendimu pagal SESV 267 straipsnį. Nacionaliniams teismams ne kartą kilo klausimas, kuris teismas – nacionalinis ar ESTT – turi jurisdikciją aiškinti atitinkamas tarptautinės sutarties normas ar pasisakyti dėl jų tiesioginio veikimo. Nors šioje dalyje analizuojama ESTT praktika, susijusi su valstybių narių nacionalinių teismų ir ESTT jurisdikcijos atribojimu, tačiau, kaip matysime vėliau, yra aktuali sprendžiant ESTT ir tarptautinių teismų jurisdikcijos atribojimo klausimą.

Kaip buvo minėta, ESTT *Haegeman* byloje konstatavo, kad Europos Sąjungos sudarytos tarptautinės sutartys sudaro neatskiriamą Sąjungos teisės dalį, todėl Teismas turi kompetenciją aiškinti tokių sutarčių nuostatas³⁰. Nors šioje byloje buvo kalbama apie mišraus susitarimo nuostatas, Teismas nedarė skirtumo tarp mišrių susitarimų ir Sąjungos vardu sudarytų tarptautinių sutarčių. Pirmą kartą toks skirstymas padarytas *Demirel* byloje, kurioje ESTT konstatavo, kad mišrūs susitarimai Sąjungos teisinėje sistemoje turi tokį patį statusą kaip ir Sąjungos vardu sudaryti susitarimai tiek, kiek jų nuostatos patenka į Sąjungos kompetencijos sritį³¹.

Detalesnis ESTT požiūris į jo išimtinę jurisdikciją aiškinti mišrių sutarčių nuostatas atskleistas *Hermes*³² ir *Dior*³³ bylose. *Hermes* byloje ESTT sprendė savo jurisdikcijos klausimą dėl Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (angl. *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*,

28 Byla 22/70, *Commission of the European Communities v. Council of the European Communities* [1971] ECR 263.

29 *Ibid.*, para 17.

30 Byla 181/73, *supra* note 1, paras 5, 6.

31 Byla 12/86, *supra* note 25, para 9.

32 Byla C-53/96, *Hermes International v. FHT Marketing Choice BV* [1998] ECR I-3603.

33 Byla C-300/98, *Parfums Christian Dior v. Tuk Consultancy* [2000] ECR I-11307.

sutr. – TRIPs)³⁴, 50 straipsnio, reglamentuojančio laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, aiškinimo. Daugelis valstybių narių laikėsi pozicijos, kad ESTT neturi jurisdikcijos aiškinti TRIPs nuostatų, susijusių su veiksmingu intelektinės nuosavybės teisių apsaugos užtikrinimu, kadangi jos patenka į valstybių narių kompetenciją. Laikinių apsaugos priemonių gali imtis ir ESTT, siekdamas apsaugoti Bendrijos prekės ženklus pagal Reglamentą Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo³⁵. Tačiau prejudicinis klausimas *Hermes* byloje buvo susijęs su Beneliukso prekių ženklu, o ne su Sąjungos prekių ženklu. Tačiau ESTT pripažino savo jurisdikciją aiškinti TRIPs 50 straipsnį, remdamasis tuo, kad egzistuoja aiškus Sąjungos interesas vienodai aiškinti nuostatas, kurios gali būti taikomos situacijoms, susijusioms ir su nacionaline, ir su ES teise³⁶.

Ši ESTT praktika vėliau patvirtinta *Dior* byloje, kurioje teismas išplėtė savo jurisdikciją aiškinti TRIPs 50 straipsnį, be prekių ženklų, apimdamas ir visas kitas intelektinės nuosavybės teises³⁷. Dėl TRIPs 50 straipsnio ESTT papildomai nurodė, kad pastaroji norma yra procedūrinė nuostata, kuri gali būti taikoma tiek situacijoms, kylančioms iš nacionalinės teisės, tiek situacijoms, kylančioms iš Bendrijos teisės, todėl dėl praktinių ir teisinių priežasčių būtina, kad valstybių narių ir Bendrijos institucijos vienodai aiškintų šią normą³⁸. ESTT jurisprudencijoje pastebima tendencija, kad Teismas linkęs paneigti savo jurisdikciją tik tais atvejais, kai nustatoma, kad atitinkama mišrios sutarties nuostata patenka į išimtinę valstybių narių kompetenciją ir ateityje ji nebus taikoma ES teisėje.

Iš aptartos ESTT praktikos aiškėja, kad teismas savo jurisdikciją pagal SESV 267 straipsnį mišrių tarptautinių sutarčių atžvilgiu traktuoja labai plačiai. Toks platus aiškinimas grindžiamas poreikiu užtikrinti teisės normų, kurios reikšmingos ES teisei, vienodą aiškinimą. Lemiamas kriterijus, nustatant ESTT jurisdikciją aiškinti mišrios sutarties nuostatas, priskirtinas Sąjungos pasidalijamajai kompetencijai, yra Sąjungos priimtas teisės aktas toje srityje. Priėmus tokį aktą, atsiranda su Sąjungos teise susijusi situacija. Iš to darytina išvada, kad jei aptariamoje srityje Sąjunga nėra priėmusi teisės aktų, tai reguliuoti šią sritį lieka valstybių narių kompetencija³⁹.

Palankiai vertintume ESTT poziciją, kad tos mišrios sutarties nuostatos, kurios patenka į Sąjungos kompetenciją, yra neatsiejama Sąjungos teisės dalis. Tačiau abejonių kelia ESTT jurisdikcijos išplėtimas mišrios sutarties nuostatų, dėl kurių sudarymo valstybės narės turėjo išimtinę kompetenciją, atžvilgiu (*Hermes* ir *Dior* jurisprudencija⁴⁰). Tokią ESTT poziciją, kuri taip pat grindžiama vienodo teisės aiškinimo būtinybe, pa-

34 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties 1C priedas Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46-1620.

35 Tarybos reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo. [1994] OL L 11, p. 1–36.

36 Byla C-53/96, *supra* note 32, para 32.

37 Byla C-300/98, *supra* note 33, paras 37, 39.

38 *Ibid.*, para 37.

39 ESTT praktika šioje srityje yra nuosekli, neseniai patvirtinta 2011 m. kovo 8 d. ESTT sprendime byloje C-240/09 *Lesoochránárske zoskupenie VLK v. Ministerstvo životného prostredia Slovenskej Republiky*. Sprendimas dar nepaskelbtas Rinkinyje.

40 Byla C-53/96, *supra* note 32 ir Byla C-300/98, *supra* note 33.

laikė Generalinis advokatas G. Tesauro *Hermes* bylos išvadoje⁴¹. Generalinis advokatas argumentą dėl vienodo aiškinimo užtikinimo papildomai susiejo su geranoriško bendradarbiavimo pareiga pagal Europos Sąjungos sutarties 4 straipsnio 3 dalį (buvęs EB sutarties 10 str.)⁴².

Vis dėlto teigtume, kad toks platus ESTT jurisdikcijos aiškinimas galėtų prieštarauti ES pirminės teisės nuostatomis dėl kompetencijos pasiskirstymo tarp ES ir valstybių narių bei reikšti neteisėtą ES kompetencijos išplėtimą. Tiek pagal SESV 267 straipsnį, tiek pagal SESV 344 straipsnį, ESTT suteikta jurisdikcija tik dėl ES teisės aiškinimo. Tuo tarpu ES teisei gali būti priskirtos tik tos mišrios sutarties normos, dėl kurių ES turi kompetenciją. Todėl palaikytume poziciją, kad jei valstybės narės turi išimtinę kompetenciją dėl atitinkamų mišrios tarptautinės sutarties nuostatų, tai ESTT išimtinė jurisdikcija negali būti pagrįdžiama⁴³.

4. *Mox Plant* bylos analizė

Anksčiau aptartose ESTT bylose buvo sprendžiami klausimai dėl ESTT ir valstybių narių nacionalinių teismų jurisdikcijos aiškinti mišrių tarptautinių sutarčių nuostatas atribojimo. ESTT sprendimas *Mox Plant* byloje⁴⁴ buvo priimtas remiantis ne prejudiciniu sprendimu, o tiesioginiu ieškiniu pagal SESV 258 straipsnį, o būtent buvo keliamas klausimas, ar Europos Sąjungos teisė leidžia valstybių narių tarpusavio ginčą, paremtą mišrios tarptautinės sutarties nuostatomis, spręsti tarptautiniame teisme, įsteigtame pagal tokį susitarimą. Taigi naujas aspektas, palyginti su anksčiau aptarta ESTT jurisprudencija, yra tas, kad šiuo atveju kilo ESTT ir tarptautinio teismo jurisdikcijos atskyrimo ir galimo konflikto problema.

Byloje buvo sprendžiamas klausimas, ar Airija, pradėjusi ginčo sprendimo procedūrą prieš Jungtinę Karalystę arbitraže pagal Jungtinių Tautų jūrų teisės konvenciją⁴⁵ (toliau tekste – Konvencija arba Montego Bėjaus konvencija), nepažeidė išimtinės ESTT jurisdikcijos pagal SESV 344 straipsnį. Ginčas tarp minėtų valstybių kilo dėl šiaurės rytų Anglijoje, Airijos jūros pakrantėje esančios MOX gamyklos⁴⁶ eksploatavimo. 2001 m. spalio 25 d. Airija, kaltindama Jungtinę Karalystę Montego Bėjaus konvencijos nuostatų dėl jūros aplinkos apsaugos ir išsaugojimo bei pareigos bendradarbiauti pažeidimais, pradėjo ginčo procedūrą prieš Jungtinę Karalystę arbitraže, sudarytame pagal Konvencijos VII priedą. Reikia pažymėti, kad Airija arbitražo prašė prireikrus atsižvelgti bei Konvencijos nuostatas aiškinti remiantis ir kitais tarptautiniais Airijai ir Jungtinei

41 Generalinio advokato G. Tesauro išvada byloje C-53/96, *supra* note 32, [1998] ECR I-3606.

42 Generalinio advokato R. Colomer išvada byloje C-431/05 [2007] OL I-07001, para 42.

43 Šiai pozicijai taip pat pritaria, pavyzdžiui, Epiney, A. *Zur Stellung des Volkerrechts in der EU*. EuZW, 1999, p. 7; Lock, T., *supra* note 4, p. 185–186.

44 Byla C-459/03, *supra* note 3.

45 Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 107-4786.

46 MOX gamykla skirta iš apšvitinto branduolinio kuro išgauti naują kurą „MOX“ (angl. *mixed oxide fuel*), kuris gali būti naudojamas kaip energijos šaltinis branduolinėse elektrinėse.

Karalystei privalomais dokumentais bei konkrečiomis Sąjungos teisės direktyvomis, reglamentuojančiomis aplinkos apsaugos klausimus.

2003 m. spalio 15 d. Europos Komisija (toliau tekste – EK) pateikė ieškinį prieš Airiją dėl įsipareigojimų nevykdymo pagal SESV 258 straipsnį ESTT. EK pateikė tris kaltinimus. Pirmą, ji tvirtino, jog Airija, pradėjusi Konvencijoje numatytą ginčų sprendimo procedūrą, pažeidė EB 292 straipsnyje (dabar SESV 344 str.) numatytą išimtinę Teisingumo Teismo jurisdikciją spręsti kiekvieną su Bendrijos teisės aiškinimu ir taikymu susijusį ginčą, antra, pateikusi arbitražiniam teismui ginčą, kuriam išspręsti reikia aiškinti ir taikyti Bendrijos teisės nuostatas, pažeidė EB 292 straipsnį ir, trečia, pasinaudojusi Bendrijai priklausančia kompetencija bei iš anksto nepranešusi ir nepasitarusi su kompetentingomis Bendrijos institucijomis, neįvykdė iš EB sutarties 10 straipsnio (dabar – Europos Sąjungos sutarties 4 str. 3 dalis) išplaukiančios pareigos bendradarbiauti⁴⁷.

Idomi aplinkybė šiuo atveju yra ir ta, kad pats arbitražas konstatavo, kad ginčui yra taikoma ES teisė, todėl egzistuoja reali galimybė, jog jį turėtų spręsti ESTT. Iš pradžių, paprašęs detalesnės informacijos dėl Sąjungos teisės taikymo apimties, procesą sustabdė⁴⁸, o ESTT priėmus sprendimą, atsisakė savo jurisdikcijos pagal Konvencijos 282 straipsnį ir procesą nutraukė⁴⁹.

4.1. Dėl pirmojo Europos Komisijos kaltinimo

ESTT pirmiausia siekė nustatyti, ar Konvencijos nuostatos, kuriomis Airija rėmėsi arbitraže, gali būti priskirtinos Sąjungos išorės kompetencijai arba, kitaip tariant, ar Sąjunga gali sudaryti tarptautinius susitarimus aplinkos apsaugos srityje. Teismas patvirtino Sąjungos išorės kompetencijos jūros aplinkos apsaugos srityje egzistavimą, remdamasis SESV 191 straipsnio 1 dalies 4 punkte (buvęs EB sutarties 174 str.), nustatytu Sąjungos aplinkos politikos tikslu – remti tarptautinio lygio priemones, skirtas regioninėms ar pasaulinėms aplinkos problemoms spręsti⁵⁰. ES išorės kompetencija aplinkos apsaugos srityje priskirtina pasidalijamosios kompetencijos kategorijai⁵¹. Atkreiptume dėmesį, kad Teismas Sąjungos išorės kompetencijos aplinkos apsaugos srityje egzistavimo nesiejo su tuo, ar Sąjunga yra realizavusi šią savo kompetenciją, t. y. ar yra priėmusi antrinės teisės aktus. Pats Sąjungos prisijungimas prie Konvencijos yra traktuotinas kaip kompetencijos realizavimas⁵². Iš principo Teismui nebuvo svarbu, ar Konvencijos nuostatos priskirtinos išimtinai, ar pasidalijamajai Sąjungos kompetenci-

47 Byla C-459/03, *supra* note 3, para 59.

48 Arbitražo nutaris, 2003 06 24 (order No. 3) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-04]. <www.pca-cpa.org/upload/files/MOX%20Order%20no3.pdf>.

49 Arbitražo nutartis, 2008 06 06 (order No. 6) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-04]. <<http://www.pca-cpa.org/upload/files/MOX%20Plant%20Order%20No.%206.pdf>>.

50 Byla C-459/03, *supra* note 3, paras 90, 91.

51 Byla C-459/03, *Kommission v. Irland* [2006] ECR I-4635, para 92.

52 ETT nuomonė 2/00, *supra* note 26, para 46.

jai. Šiuo atveju lemiamą aplinkybę buvo ta, ar Sąjunga faktiškai turi išorės kompetenciją dėl Konvencijos normų⁵³.

Sąjungos išorės kompetencijos egzistavimas savaime nereiškia, kad ESTT turi išimtinę kompetenciją aiškinti visas tarptautinio susitarimo normas. Iš principo kompetencijos nustatymo klausimas traktuotinas kaip pirmoji pakopa, tiriant ESTT jurisdikciją dėl susitarimo nuostatų aiškinimo.

Toliau ESTT siekė patikrinti, ar ir kokia apimtimi Konvencijos šalimi tapusi ES pasirinko naudotis savo išorės kompetencija aplinkos apsaugos srityje. Kadangi Konvencija yra mišrus susitarimas, o aplinkos apsaugos sritis priskirtina pasidalijamosios kompetencijos kategorijai, egzistuoja galimybė, kad šiame ginče aktualios Konvencijos nuostatos priklausytų nacionalinei kompetencijai ir tokiu atveju ESTT neturėtų išimtinės jurisdikcijos jų aiškinti. Todėl antrasis žingsnis, sprendžiant dėl išimtinės ESTT jurisdikcijos, būtų nustatyti, ar Sąjunga yra realizavusi savo kompetenciją šioje srityje. ESTT nurodo, kad, iš vienos pusės, Sąjungos kompetencijos realizavimą įrodo Tarybos sprendimo Nr. 98/392 dėl Europos Bendrijos 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos ir 1994 m. liepos 28 d. Susitarimo, susijusio su jos XI dalies įgyvendinimu, patvirtinimo⁵⁴ nurodytas teisinis pagrindas, t. y. SESV 191 straipsnio 1 dalis (buvusio EB sutarties 174 str. 1 dalis). Iš kitos pusės, ESTT remiasi Pareiškimu dėl Europos Bendrijos kompetencijos tais klausimais, kuriuos reglamentuoja 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija ir 1994 m. liepos 28 d. Susitarimas dėl Konvencijos XI dalies įgyvendinimo⁵⁵ (toliau tekste – Pareiškimas dėl EB kompetencijos), kuris buvo priimtas pagal Konvencijos IX priedo 5 straipsnio 1 dalį ir kuris nustato ES ir valstybių narių kompetencijos pasidalijimo nuostatas. Pareiškime dėl EB kompetencijos yra išskiriama išimtinė ES kompetencija ir kompetencija, kuria ES ir valstybės narės dalijasi. Dėl pasidalijamosios kompetencijos pareiškimo 2 punkto antroje įtraukoje nustatyta:

„Kiek tai susiję su jūrų transportu, jūrų transporto saugumu bei jūrų teršimo prevencija susijusių nuostatų, įtvirtintų inter alia konvencijos II, III, V ir VII bei XII dalyse, Bendrija turi išimtinę kompetenciją tik tiek, kiek šios konvencijos nuostatos arba ją vykdant priimti teisiniai dokumentai daro įtaką galiojančioms Bendrijos taisyklėms. Kai egzistuoja Bendrijos taisyklės, bet joms nedaroma įtaka, būtent Bendrijos nuostatų, nustatančių tik būtinausius standartus, atveju nepažeisdamos Bendrijos kompetencijos valstybės narės turi kompetenciją šioje srityje imtis veiksmų.“

Pastaroji taisyklė nėra visai aiški, ir proceso dalyviai ją suprato skirtingai. Airijos nuomone, Sąjunga turės kompetenciją tik tuomet, jei Konvencijos nuostatos darys įtaką Sąjungos priimtiems teisės aktams. Tokiu atveju Sąjungos kompetencija būtų iš-

53 Byla C-459/03, *supra* note 3, para 93.

54 Tarybos sprendimas Nr. 98/392 dėl Europos Bendrijos 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos ir 1994 m. liepos 28 d. Susitarimo, susijusio su jos XI dalies įgyvendinimu, patvirtinimo. [1998] OL L 179, p. 1–2.

55 Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos II priedas „Pareiškimas dėl Europos Bendrijos kompetencijos tais klausimais, kuriuos reglamentuoja 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija ir 1994 m. liepos 28 d. Susitarimas dėl konvencijos XI dalies įgyvendinimo“. [1998] OL L 179, p. 3–134.

imtinė. Pagrįsdama tokią poziciją, Airija rėmėsi ne tik minėta deklaracija, bet ir ESTT sprendimu *AETR* byloje⁵⁶, kuriame Teismas nustatė, kad valstybės narės negali prisiimti tarptautinių įsipareigojimų, kurie darytų įtaką Sąjungos priimtiems teisės aktams⁵⁷. Be to, Airija nurodė, kad Konvencijos IX priedo 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta „kompetencijos perleidimo“ sąvoka patvirtina, kad valstybės narės neteko nacionalinės kompetencijos tik tose srityse, kurias perdavė Sąjungos kompetencijai. Taigi, Airijos nuomone, kadangi nagrinėjamos Sąjungos teisės nuostatos aplinkos apsaugos srityje nustato tik būtiniausius standartus, joms iš esmės nėra daroma įtaka, todėl su jomis susijusi kompetencija pagal Konvenciją nebuvo perduota. Panašios pozicijos laikėsi Švedijos bei Jungtinės Karalystės vyriausybės⁵⁸.

Europos Komisija pateikė visiškai priešingą nuomonę. Ji tvirtino, kad minėta pareiškimo nuostata turi būti suprantama taip, kad pasidalijamosios kompetencijos srityse Sąjunga turi kompetenciją net ir tais atvejais, jei ji susijusi su klausimais, dėl kurių šiuo metu nėra priimtų Sąjungos teisės aktų⁵⁹.

Tuo tarpu ESTT nustatė, kad kompetencija Sąjungai pagal aptariamąs Konvencijos nuostatas buvo suteikta⁶⁰. Tačiau būtina to sąlyga yra Sąjungos teisės aktų egzistavimas. Ar Konvencijos nuostatos jiems daro įtaką, ar ne, neturi jokios reikšmės⁶¹. Ir tik jei Sąjungos taisyklių nėra, kompetencija priklauso valstybėms narėms⁶².

Mox Plant sprendime nustatyta, kad Konvencijos nuostatų, kuriomis Airija remiasi arbitraže, reglamentuojamus klausimus plačiai reglamentuoja Sąjungos antrinės teisės aktai ir tai patvirtina, kad Sąjunga realizavo savo kompetenciją.

Iš to, kas pasakyta, darytina išvada, kad ginče aktualios Konvencijos nuostatos yra integrali ES teisės sistemos dalis ir ESTT turi išimtinę jurisdikciją jas aiškinti. Todėl ESTT nustatė, kad Airija, pradėjusi ginčų sprendimo procedūrą prieš Jungtinę Karalystę Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos pagrindu, pažeidė išimtinę ESTT jurisdikciją pagal SESV 344 straipsnį.

4.2. Dėl antrojo Europos Komisijos kaltinimo

EK taip pat kaltina Airiją pažeidus išimtinę Teisingumo Teismo jurisdikciją, numatytą SESV 344 straipsnyje, kadangi Airija arbitraže, būtent, savo procesą pradedančiame prašyme, rėmėsi tam tikrais Sąjungos antrinės teisės aktais.

Airija teigė, kad arbitražui pateiktuose pareiškimuose konkrečiomis Bendrijos direktyvomis rėmėsi kaip neįpareigojančiomis faktinėmis aplinkybėmis tik tam, kad palengvintų tam tikrų Konvencijos nuostatų aiškinimą, nurodant, kaip jos suprantamos kitų

56 Byla 22/70, *supra* note 28, para 17.

57 Byla C-459/03, *supra* note 3, para 100.

58 *Ibid.*, paras 75, 79.

59 *Ibid.*, para 103.

60 *Ibid.*, para 105.

61 *Ibid.*, para 106.

62 *Ibid.*, para 107.

nei arbitražinio teismo teisės sistemų teismų praktikoje⁶³. Kitaip tariant, Airija tvirtino, kad ji neprašė arbitražinio teismo taikyti Bendrijos teisės, o direktyvomis rėmėsi tik kaip pagalbine priemone aiškinti iš Jūrų teisės konvencijos kylančius įsipareigojimus. Airija į arbitražinį teismą kreipėsi remdamasi Jūrų teisės konvencijos 293 straipsnio 1 dalimi. Pagal šią nuostatą, arbitražinis teismas „taiko šią Konvenciją ir kitas tarptautinės teisės normas, neprieštaraujančias šiai Konvencijai“.

ESTT nustatė, kad iš įvairių Airijos pateiktų arbitraže pareiškimų dalių išplaukia, kad ši valstybė narė minėtus Bendrijos teisės aktus pateikė ne tik kaip tinkamas priemonės norint aiškinti su ginču susijusių bendrų konvencijos nuostatų prasmę, bet taip pat kaip tarptautinės teisės taisyklės, kurias minėtas teismas turi taikyti pagal konvencijos 293 straipsnį, suteikiantį teisę arbitražiniam teismui, be Konvencijos, ginčui spręsti taikyti ir kitas tarptautinės teisės normas, neprieštaraujančias Konvencijai⁶⁴. Teismas padarė išvadą, kad Airija arbitražiniam teismui pateikė minėtus Bendrijos teisės aktus tam, kad jos būtų aiškinamos ir taikomos per procedūrą, kad būtų įrodyta, jog Jungtinė Karalystė jas pažeidė.

Remdamasis šiais argumentais, ESTT konstatavo, kad tokie Airijos veiksmai nesuderinami su ES teise, nes prieštarauja valstybių narių įsipareigojimui nepažeisti išimtinės Teismo jurisdikcijos nagrinėti ir spręsti su Sąjungos teisės nuostatų aiškinimu ir taikymu susijusius ginčus pagal SESV 259 straipsnį⁶⁵.

4.3. Dėl trečiojo Europos Komisijos kaltinimo

EK teigia, kad, pagal Konvenciją pradėjusi ginčų sprendimo procedūrą, Airija neįvykdė EB sutarties 10 straipsnio (dabar – Europos Sąjungos sutarties 4 str. 3 dalis), nes pagal Konvenciją pradėjusi arbitražinę procedūrą ši valstybė narė pasinaudojo Bendrijai priklausančia kompetencija. Taigi toks veiksmas trečiosioms valstybėms, Konvencijos šalims, gali sukelti painiavos dėl Sąjungos kaip susitariančios šalies atstovavimo išorės veikloje ir jos vidaus darnumo bei ypač pakenkti Sąjungos išorės veiklos veiksmingumui ir darnumui⁶⁶.

Be to, anot EK, Airija, iš anksto nepranešusi ir nepasitarusi su kompetentingomis Sąjungos institucijomis, neįvykdė iš EB sutarties 10 straipsnio (dabar – Europos Sąjungos sutarties 4 str. 3 dalis) išplaukiančios pareigos bendradarbiauti. Visi Komisijos ir Airijos ryšiai buvo užmegzti vėliau, nei buvo pradėtos ginčo sprendimo procedūros pagal Konvenciją⁶⁷.

Airija tvirtino, kad EB sutarties 10 straipsnis, kaip bendras principas, sukuria papildomą pareigą. Todėl jeigu ETT manytų, kad buvo pažeistas EB sutarties 292 straipsnis (dabar SESV 344 str.), kartu negali būti pažeistas EB 10 straipsnis⁶⁸. Airija taip pat

63 Byla C-459/03, *supra* note 3, para 144.

64 *Ibid.*, para 151.

65 *Ibid.*, para 152.

66 *Ibid.*, para 160.

67 *Ibid.*, para 162.

68 *Ibid.*, para 163.

teigė, kad bylos aplinkybėmis išankstinis pasitarimas nebūtų leidęs suderinti egzistuojančių nuomonių, nes Komisija akivaizdžiai manė, kad Airija negali pasinaudoti konvencijos ginčų sprendimo procedūra⁶⁹.

ESTT atmetė trečio Komisijos kaltinimo pirmą dalį, nes iš esmės pripažino, kad EB sutarties 10 straipsnis apima ir 292 straipsnį, todėl pažeidus pastarąjį savaime pažeidžiamas ir EB sutarties 10 straipsnis⁷⁰.

Teismas pasisakė, kad antra šio kaltinimo dalis yra susijusi su Airijos neveikimu, t. y. su tuo, kad Airija, nepasitarusi ir nepranešusi Sąjungos institucijoms, pradėjo procesą arbitraže. Jis atmetė Airijos vyriausybės argumentus ir konstatavo, kad pareiga bendradarbiauti mišraus susitarimo srityje reiškia, kad prieš pradėdama pagal Konvenciją su gamykla MOX susijusio ginčo sprendimo procedūrą Airija turėjo pareigą iš anksto pranešti kompetentingoms Sąjungos institucijoms apie tai ir konsultuotis su jomis⁷¹.

5. ESTT jurisprudencijos įvertinimas ir savarankiškos pozicijos formulavimas

Mox Plant byla⁷² aiškiai iliustravo ES ir tarptautinės teisinės sistemos koreliavimo, ir susikirtimo praktinę reikšmę. Kertinė sprendimo mintis yra ta, kad ESTT turi išimtinę jurisdikciją spręsti valstybių narių tarpusavio ginčus, kai jie remiasi mišrios sutarties nuostatomis, kurios patenka į Sąjungos kompetenciją, tiek kiek Sąjunga tą kompetenciją yra realizavusi. ESTT neturės išimtinės jurisdikcijos aiškinti ir taikyti mišrios sutarties normas, jei dėl jų sudarymo valstybės narės turi išimtinę kompetenciją. ESTT tokį sprendimą grindė būtinybe užtikrinti vienodą Europos Sąjungos teisės aiškinimą. Reikia pasakyti, kad Teismas, sprenddamas dėl savo jurisdikcijos aiškinti tarptautinės sutarties nuostatas, nedaro skirtumo, ar kyla ESTT ir nacionalinio teismo, ar ESTT ir tarptautinio teismo jurisdikcijos atskyrimo klausimas. Vis dėlto tenka konstatuoti, kad ESTT ir valstybių narių nacionalinių teismų santykiai pagrįsti SESV 267 straipsnyje įtvirtintu bendradarbiavimu remiantis prejudiciniu sprendimu. Tuo tarpu tarptautiniai teismai negali kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo, kadangi ES teisė to nenumato. Taigi, ESTT abiem atvejais orientuojasi į ES kompetencijos nustatymo klausimą ir atrodytų, kad pats faktas, jog tarptautinis susitarimas numato savarankiškas tarptautines ginčo sprendimo procedūras, iš esmės nėra svarbus. Vis dėlto aptariamame sprendime galime rasti tam tikrų ESTT vertinimų dėl tarptautinių teismų jurisdikcijos susikirtimo. Pirmiausia Teismas konstatavo, jog pati Konvencija leidžia išvengti išimtinės Teisingumo Teismo kompetencijos pažeidimo, taip išsaugodama Bendrijos teisės sistemos autonomiškumą⁷³. Pagrįsdamas šį teiginį jis remiasi Konvencijos 282 straipsniu, kuris nustato, kad Konvencijoje numatyta ginčų sprendimo tvarka bus netaikoma, jeigu gin-

69 Byla C-459/03, *supra* note 3, para 165.

70 *Ibid.*, paras 169–170.

71 *Ibid.*, para 179.

72 *Ibid.*

73 *Ibid.*, para 124.

čo šalys susitarė spręsti ginčą pagal kitą procedūrą, kuri numato įpareigojantį sprendimą⁷⁴. Būtent iš šios Konvencijos nuostatos ESTT išveda savo jurisdikcijos viršenybę prieš Konvencijos nustatytas ginčų sprendimo institucijas⁷⁵. Tokia Teismo nuostata kelia abejonių. Pirmiausia kyla klausimas, ar ESTT turi kompetenciją aiškinti minimą Konvencijos normą ir tokiu būdu iš jos išvesti savo jurisdikcijos viršenybę. Juk iš gausios ESTT praktikos bei pačios *Mox Plant* bylos plaukia, kad ESTT savo išimtinę jurisdikciją aiškinti tarptautinio susitarimo normas sieja su Sąjungos kompetencijos tos normos atžvilgiu buvimu. O šiuo atveju Teismui ši sąlyga neatrodė svari. Pažymėtina, kad konvencijos XV dalyje įtvirtintos ginčų sprendimo procedūros yra labai lanksčios ir tai visiškai atspindi tarptautinės teisės principą dėl valstybių teisės laisvai pasirinkti ginčų sprendimo priemones. Konvencijos 282 straipsnis, leidžiantis valstybėms pasirinkti kitas ginčų sprendimo procedūras, dar kartą įrodo Konvencijos nuostatų dėl valstybių ginčų sprendimo procedūrų lankstumą. Todėl vargu ar ši norma galėtų būti suprantama kaip nustatanti tarptautinių teismų jurisdikcijos kolizijos taisyklę. Kitas klausimas, kurį suponavo Konvencijos 282 straipsnio paminėjimas sprendime, yra tas, ar ESTT laikytųsi tokios pačios pozicijos, jei tarptautiniame susitarime, numatančiame ginčų sprendimo procedūras, nebūtų nuostatos, analogiškos Konvencijos 282 straipsniui. Abejotume, kad analogiškos normos nebuvimas tarptautiniame susitarime turėtų įtakos ESTT pozicijos pasikeitimui. ESTT savo išimtinę jurisdikciją tarptautinių susitarimų atžvilgiu grindžia iš esmės dviem argumentais. Pirmas, Sąjungos sudaryti tarptautiniai susitarimai yra Sąjungos teisinės sistemos dalis, ir antras, iš pirmojo išplaukiantis argumentas, – vienodo ES teisės aiškinimo ir taikymo užtikrinimas. Todėl savo sprendimuose teismas iš esmės orientuojasi į tai, ar Sąjunga turi kompetenciją dėl atitinkamų susitarimo nuostatų. Be to, Konvencijos 282 straipsnio paminėjimas sprendime iš esmės buvo atsakas atmetant Airijos vyriausybės pateiktą argumentą. Airija papildomai tvirtino, kad Konvencijoje nustatytos ginčų sprendimo procedūros taip pat yra integruota Bendrijos teisinės sistemos dalis, todėl kreipimasis į arbitražą, pagal Konvencijos 287 straipsnio 1 dalies c punktą, turi būti laikomas ginčų sprendimo būdu SESV 344 straipsnio prasme⁷⁶.

ES teisinė sistema nėra izoliuota ir turi nemažai sąlyčio taškų ne tik su nacionaline, bet ir su tarptautine teisine sistema. Tarptautinės teisės požiūriu valstybių narių tarpusavio ginčų sprendimas tarptautiniame teisme ar arbitraže, įsteigta pagal atitinkamą tarptautinį susitarimą, nebūtų laikomas neteisėtu. Nors *Mox Plant* bylos⁷⁷ atveju arbitražas procesą sustabdė, kadangi manė, kad yra glaudžiai su Sąjungos teise susijusi situacija, tačiau galime daryti prielaidą, kad tokį jo sprendimą (bei vėlesnį proceso nutraukimą) inspiravo tai, kad Airija procesą pradedančiame prašyme plačiai rėmėsi Bendrijos direktyvomis, kurių aiškinimo nebūtų pavykę išvengti. Nors pagal Jūrų teisės konven-

74 Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos 282 straipsnis: „Jei Valstybės Šalys, kurios yra ginčo dėl šios Konvencijos aiškinimo ar taikymo šalys, visuotiniuose, regioniniuose ar dvišaliuose susitarimuose arba kitokiu būdu susitarė, kad vienos ginčo šalies pageidavimu tas ginčas bus perduotas spręsti pagal procedūrą, kuri numato įpareigojantį sprendimą, tai ta procedūra turi būti taikoma vietoj procedūrų, nurodytų šioje XV dalyje, nebent ginčo šalys susitarė kitaip.“

75 Byla C-459/03, *supra* note 3, para 125.

76 *Ibid.*, para 130.

77 *Ibid.*

ciją arbitražas turi teisę sprendamas ginčą taikyti ir kitas tarptautinės teisės normas, neprieštaraujančias Konvencijai⁷⁸. Bet koku atveju toks arbitražo sprendimas galėtų būti traktuotinas kaip pagarbos kitai teisinei sistemai išraiška ir galbūt siekis išvengti dvejų tarptautinių teismų jurisdikcijos konflikto. Jeigu arbitražas būtų ginčą išsprendęs, tai jo sprendimas ginčo šalims būtų privalomas⁷⁹. Todėl tarptautinės teisės požiūriu ginčo šalys privalėtų tokį sprendimą vykdyti. Tai galėtų sukelti dvejų teisinių sistemų koliziją, kadangi ES teisės požiūriu toks valstybių elgesys būtų neteisėtas. Kitaip tariant, valstybės atsidurtų teisinėje aklavietėje dėl turimų įsipareigojimų pagal tarptautinę ir ES teisę⁸⁰.

ESTT ir tarptautinių teismų jurisdikcijos atskyrimo ir galimo konflikto problema, mūsų manymu, taip pat aktuali Europos Sąjungos prisijungimo prie 1950 m. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos⁸¹ (toliau tekste – EŽTK) kontekste. Juk pagal EŽTK yra galimos ne tik individualios petijos, bet ir valstybių skundai prieš kitas Konvencijos valstybes⁸². Sąjungai prisijungus prie EŽTK, Konvencija taptų ES teisinės sistemos dalimi, o tai reikštų, kad *Mox Plant* jurisprudencija turėtų būti taikoma ir sprendžiant ESTT ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau tekste – EŽTT) – Konvencijos vienodo aiškinimo ir taikymo garanto, jurisdikcijos atribojimo klausimą. Nors šiandien, kol ES netapo Konvencijos šalimi, šių teismų santykiai nėra oficialiai reglamentuoti, tačiau siekdami užtikrinti vienodą žmogaus teisių apsaugos standartą Europoje, jie ne tik seka, bet ir remiasi vienas kito jurisprudencija⁸³. Būtent šių dvejų Europos teismų tarpusavio santykis, paremtas neįpareigojančiu bendradarbiavimu bei tarpusavio pagarba, galėtų pasitarnauti kaip modelis, sprendžiant ESTT ir kitų tarptautinių teismų, įsteigtų pagal tarptautines sutartis, sąveikos problemą.

Galima įžvelgti kitą problemą – toks platus ESTT jurisdikcijos išplėtimas labai apriboja tarptautines ginčų sprendimo priemones ir valstybių teisę laisvai pasirinkti ginčo sprendimo procedūrą⁸⁴. Kaip minėta, Montego Bėjaus konvencija įtvirtina gana lanksčias ginčų sprendimo procedūras. Valstybės turi atitinkamą laisvę ne tik pasirinkdamos

78 Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija, *supra* note 45, 293 straipsnis.

79 *Ibid.*, 11 straipsnis.

80 Įdomu, kad Airija dėl šio ginčo lygiagrečiai pradėjo procedūrą arbitraže pagal Konvenciją dėl Šiaurės-Rytų Atlanto zonos aplinkos apsaugos (OSPAR konvencija), teigdama, kad Jungtinė Karalystė pažeidė šios konvencijos 9 str., numatantį teisę laisvai prieiti prie informacijos apie aplinką. Arbitražas šiuo atveju pažymėjo, kad OSPAR konvencija ES teisės atžvilgiu suponuoja savarankišką nuo ES teisės besiskiriantį teisinį režimą, todėl ginčą išsprendė ir priėmė sprendimą. EK, pasinaudodama savo diskrecijos teise, nepradėjo ginčų sprendimo procedūros dėl ES teisės pažeidimo, nors, remiantis *Mox Plant* sprendimu, galėtume daryti prielaidą, kad Teisingumo Teismas būtų konstatavęs SESV 344 str. pažeidimą. Pažymėtina, kad OSPAR konvencija yra mišri sutartis, jos šalimis yra ES ir dalis valstybių narių. Bendrija, kuri naudojasi pasidalijamąją kompetencija laisvo prieinamumo prie informacijos apie aplinką srityje, realizavo šią kompetenciją dar prieš prisijungiant prie OSPAR konvencijos, priimdama Direktyvą 90/313 dėl laisvo prieinamumo prie informacijos apie aplinką (OJ L 158, 23.6.1990, p. 56–58), kurios 3 str., reglamentuojantis valstybės institucijų pareigą teikti informaciją apie aplinką, iš esmės yra tapatus OSPAR konvencijos 9 str. Taigi, pastaroji aplinkybė būtų lemiama, priskiriant OSPAR konvencijos 9 str. aiškinimą išimtinai ESTT kompetencijai.

81 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 96-3016.

82 *Ibid.*, 33 straipsnis.

83 Plačiau apie ESTT ir EŽTT santykį žr., pvz.: Lock, T., *supra* note 4, p. 243–307.

84 Cesare, P. Romano. Anmerkung zu Mox Plant- Fall. *American Journal of international law*. 2007, 101: 171.

ginčų sprendimo instituciją⁸⁵, bet ir, pavyzdžiui, arbitražo atveju, dėl arbitrų sąrašo, arbitražo sudarymo ar procedūros⁸⁶. Papildomas argumentas gali būti ir specialūs profesiniai reikalavimai tokių institucijų teisėjams (arbitrams), pavyzdžiui, arbitrai privalo turėti darbo jūrų srityje patirtį⁸⁷. Galiausiai, atsižvelgiant į tai kad valstybėms iš principo sudėtinga nustatyti, ar konkrečios mišrios sutarties nuostatos patenka į išimtinę ESTT jurisdikciją, kadangi tai susiję su ES ir valstybių narių kompetencijos atribojimo klausimais, tai iš principo reikėtų, kad visus tarpusavio ginčus, kurie remiasi tokio susitarimo nuostatomis, siekdamas išvengti galimo ES teisės pažeidimo, jos turėtų pateikti spręsti ESTT pagal SESV 259 straipsnį arba SESV 273 straipsnį, kuris suteikia jurisdikciją Teisingumo Teismui spęsti visus su ES teise susijusius valstybių narių tarpusavio ginčus, pateiktus pagal specialių šalių susitarimą. Neaiškumų kelia ir tai, ar, sprendžiant dėl ESTT išimtinės jurisdikcijos, yra svarbi Sąjungos teisės apimtis. Juk gali būti, kad didelė ginčo dalis nepateks į ESTT jurisdikciją, o jai priklausys tik vienas ar keli klausimai, dėl kurių nesutariama. *Mox Plant* byloje Teismas šį klausimą paliko atvirą, nors yra paminėjęs, kad šioje byloje reikšminga ginčo dalis susijusi su Sąjungos teisės aiškinimu ir taikymu⁸⁸. Jeigu pritartume, kad ESTT turi išimtinę jurisdikciją aiškinti mišrios sutarties nuostatas, kurios patenka į Sąjungos kompetenciją, tai, manytume, kad Sąjungos teisės apimtis, neturėtų lemiama reikšmės⁸⁹. Tai reikėtų, kad valstybės narės turėtų atskirti klausimus, susijusius su Sąjungos teise, ir klausimus, kuriais jos turi kompetenciją. Arba valstybės narės galėtų visą ginčą pateikti spręsti ESTT, kas būtų įmanoma pagal SESV 273 straipsnį⁹⁰. Kadangi pagal SESV 273 straipsnį sprendžiami ginčai, kurie „susiję su Sutarčių dalyku“, tai reikėtų, kad į normos taikymo sritį galėtų patekti ir tie ginčai, kurie remiasi mišrios sutarties nuostatomis, kurios tik maža dalimi patenka į ESTT jurisdikciją⁹¹.

Iš to, kas pasakyta, darytina išvada, kad ESTT, pagrįsdamas savo išimtinę jurisdikciją, orientuojasi tik į Europos Sąjungos teisinės sistemos *sui generis* pobūdį ir deramai neatsižvelgia į ES ir tarptautinės teisinės sistemos koreliavimą ir galimą susikirtimą. Greičiausia ESTT pozicijos pasikeitimą galėtų inspiruoti tik ES steigimo sutarčių pataisos pagal Europos Sąjungos sutarties 48 straipsnį. Bet kokių atveju, Sąjungai tampant vis aktyvesne tarptautinių santykių dalyve, ESTT ir tarptautinių teismų jurisdikcijos atskyrimo klausimas turėtų būti sprendžiamas iš esmės. Tokio sprendimo orientyras galėtų tapti ESTT ir EŽTT santykiai *de lege ferenda*, t. y. Sąjungai tapus EŽTK šalimi.

85 Žr. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija, *supra* note 45, 287 straipsnis.

86 Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos VII priedas, *supra* note 45, 2 straipsnis, 3 straipsnis, 5 straipsnis.

87 *Ibid.*, 2 straipsnio 1 dalis.

88 Byla C-459/03, *supra* note 3, para 135.

89 Generelinis advokatas Maduro M. Poiares išvadoje dėl *Mox Plant* bylos laikėsi pozicijos, kad SESV 344 str. draudžia ginčą, net jei didesnė jo dalis nepatenka į ESTT jurisdikciją, spęsti kitais nei numatyti Sąjungos sutartyse būdais. Todėl valstybėms narėms jis siūlo tokius „hibridinius ginčus“, susijusius su klausimais, tiek priklausančiais, tiek nepriklausančiais ESTT jurisdikcijai, visa apimtimi pateikti ESTT pagal SESV 259 str. Generalinio advokato Maduro M. Poiares išvada byloje C-459/03, [2006], ECR I -4635, para 14.

90 Lock, T., *supra* note 4, p. 194.

91 Cremer, W. In: Calliess, Ch.; Ruffert, M. (eds.). *EUV/EGV Kommentar*. 3. Auflage. C. H. Beck, 2007, 239 straipsnis, para 4.

Išvados

Europos Sąjungos teisės požiūriu, valstybės narės privalo visus tarpusavio ginčus, kurie remiasi mišrios tarptautinės sutarties nuostatomis, dėl kurių ES turi kompetenciją, spręsti ESTT pagal SESV 259 straipsnį. Ši nuostata, suformuota *Mox Plant* byloje, turėtų būti taikoma, nepriklausomai nuo to, ar tokia tarptautinė sutartis nustato savarankiškas ginčų sprendimo procedūras. Iš to plaukia, kad ESTT pripažįsta savo jurisdikcijos viršenybę prieš kitas tokiuose susitarimuose numatytas ginčų sprendimo institucijas.

ESTT spęsdamas dėl savo išimtinės jurisdikcijos, iš esmės gilinasi į tai, ar Sąjunga turi kompetenciją ginče aktualios mišrios tarptautinės sutarties nuostatos atžvilgiu. Kertinė taisyklė šiuo aspektu yra ta, kad Sąjungos kompetencijos turėjimas yra siejamas su Sąjungos teisės aktų toje srityje buvimu, nepriklausomai nuo to, ar sutarties normos jiems daro įtaką, ar ne. Ši nuostata yra taikoma ir sprendžiant ESTT ir nacionalinių teismų kompetencijos aiškinti mišrių tarptautinių sutarčių nuostatas atribojimo klausimą. ESTT pozicija dėl jo jurisdikcijos aiškinti mišraus susitarimo nuostatas remiasi vienodo ES teisės aiškinimo užtikrinimo argumentu.

ESTT pagrįsdamas savo išimtinę jurisdikciją, orientuojasi tik į Europos Sąjungos teisinės sistemos *sui generis* pobūdį ir deramai neatsižvelgia į ES ir tarptautinės teisinės sistemos koreliavimą ir galimą susikirtimą. Tarptautinės teisės požiūriu valstybių narių tarpusavio ginčų sprendimas tarptautiniame teisme ar arbitraže, įsteigtame pagal atitinkamą tarptautinį susitarimą, nebūtų laikomas neteisėtu, todėl ginčo šalys privalėtų tokį sprendimą vykdyti. Tai galėtų sukelti dvejų teisinių sistemų koliziją, kadangi ES teisės požiūriu toks valstybių elgesys būtų neteisėtas.

Galiausiai toks platus ESTT jurisdikcijos išplėtimas labai apriboja tarptautines ginčų sprendimo priemones ir kartu valstybių teisę laisvai pasirinkti tokias priemones.

Literatūra

- 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties 1C priedas Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46-1620.
- Arbitražo nutartis, 2003 06 24 (order No. 3) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-04]. <www.pca-cpa.org/upload/files/MOX%20Order%20no3.pdf>.
- Arbitražo nutartis, 2008 06 06 (order No. 6) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-04]. <<http://www.pca-cpa.org/upload/files/MOX%20Plant%20Order%20No.%206.pdf>>.
- Becker, U.; Schwarze, J., et al. *EU-Kommentar*. 2. Aufl. Baden-Baden, 2008.
- Byla 12/86, *Demirel v. Schwaebisch Gmuend* [1987] ECR 3719.
- Byla 181/73, *Haegeman v. Belgian State* [1974] ECR 449.
- Byla 21-24/72, *International Fruit Company NV v. Produktschap voor Groenten en Fruit* [1972] ECR I-1219.
- Byla 22/70, *Commission of the European Communities v. Council of the European Communities* [1971] ECR 263.
- Byla C-240/09, *Lesoochránárske zoskupenie VLK v. Ministerstvo životného prostredia Slovenskej Republiky*, dar nepaskelbta Rinkinyje.

- Byla C-265/03, *Simutenkov v. Ministerio de Educación y Cultura* [2005] Rink. I-2579.
- Byla C-300/98, *Parfums Christian Dior v. Tuk Consultancy* [2000] ECR I-11307.
- Byla C-344/04, *IATA ir ELFAA* [2006] Rink. I-403.
- Byla C-372/06, *Asda Stores v. Commissioners of Her Majesty's Revenue and Customs* [2007] Rink. I-11223.
- Byla C-459/03, *Commission v. Ireland* [2006] ECR I-4635.
- Byla C-53/96, *Hermes International v. FHT Marketing Choice BV* [1998] ECR I-3603.
- Cesare, P. Romano. Anmerkung zu Mox Plant-Fall. *American Journal of international law*. 2007, 101.
- Epiney, A. *Zur Stellung des Volkerrechts in der EU*. EuZW, 1999.
- ETT nuomonė 1/91 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“. [1991] ECR I-6079.
- ETT nuomonė 1/92 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“. [1992] ECR I-2821.
- ETT nuomonė 2/00 (Kartachenos protokolais (Cartagena Protocol). [2001] ECR I-9713.
- Europos ekonominės erdvės susitarimas. [1994] OL L 1, p. 572–605.
- Generalinio advokato R. Colomer išvada byloje C-431/05 [2007] OL I-07001, para 42.
- Generalinio advokato Maduro M. Poiarės išvada byloje C-459/03 [2006] ECR I -4635.
- Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos II priedas „Pareiškimas dėl Europos Bendrijos kompetencijos tais klausimais, kuriuos reglamentuoja 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija ir 1994 m. liepos 28 d. Susitarimas dėl konvencijos XI dalies įgyvendinimo. [1998] OL L 179, p. 3–134.
- Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 107-4786.
- Lock, T. *Das Verhältnis zwischen dem EuGH und internationalen Gerichten*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010.
- Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. [2010] OL C 83, p. 1–329.
- Tarybos reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo. [1994] OL L 11, p. 1–36.
- Tarybos sprendimas Nr. 98/392 dėl Europos Bendrijos 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos ir 1994 m. liepos 28 d. Susitarimo, susijusio su jos XI dalies įgyvendinimu, patvirtinimo. [1998] OL L 179.
- Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 13-480.
- Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 96-3016.

DISPUTES BETWEEN MEMBERS STATES OF THE EUROPEAN UNION AND JURISDICTION OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION

Inga Daukšienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The article aims at resolving the issue whether the Court of Justice of the European Union (CJEU) has an exclusive jurisdiction under Article 344 of the Treaty on Functioning of the European Union (TFEU) to resolve disputes between Member States,*

stemming from provisions of an international treaty, a party to which is the EU. This problem is especially relevant in cases when a mixed international agreement envisages independent institutions of dispute resolution. The position of the CJEU is expressed in the case of Mox Plant. The European Commission applied to the CJEU against Ireland, because it considered that Ireland, which started an arbitration procedure against United Kingdom under the UN Convention on the Law of the Sea, has infringed the exclusive jurisdiction of the CJEU under Article 344 of the TFEU. The EU is also a Contracting Party to the UN Convention on the Law of the Sea. Therefore according to the consistence case practice of the Court, the provisions of the Convention that fall under the competence of the Union constitute an indivisible part of the EU legal system. Only in such case when a provision of a treaty is attributed to exclusive competence of the Member States, the jurisdiction of the CJEU regarding that provision can be negated. Thus, when deciding on the issue of exclusive jurisdiction of the CJEU in principle, a problem of attribution of the EU and Member States' competences arises.

Although from the point of view of the EU law, the position of the CJEU on its competence regarding mixed international agreements seems to be reasonable, questions arise whether such a provision would be compatible with international law guarantees on the discretion of Member States to freely choose dispute resolution measures, provided under the relevant international treaty and whether jurisdiction of international courts is not overly restricted. It must be noted that under international law, consideration of disputes between Member States at international tribunals, established in accordance with the international treaty, would be lawful. However, under the EU law it can be treated as an infringement of the exclusive competence of the CJEU (Article 344 TFEU). Therefore, the Member States can find themselves in legal dead-end, in accordance with their obligations under international and EU law.

Keywords: *the Court of Justice of the European Union (CJEU), exclusive jurisdiction of the CJEU, dispute resolution of EU Member States, EU international treaties, Mox Plant case.*

Inga Daukšienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: Europos Sąjungos institucinė teisė, Europos Bendrijų vidaus rinkos laisvės: steigimosi laisvė, laisvas darbuotojų judėjimas, laisvas paslaugų teikimas.

Inga Daukšienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Constitutional Law, Associate Professor. Research interests: European Union institutional law, freedoms of the internal market: freedom of movement for workers, freedom of establishment, freedom to provide services.